

BeL Sozietät für Architektur, mobile pavilion for the campaign 'Liebe deine Stadt - trotzdem! 2005-2015' (Love your city – Regardless!) by artist Merlin Bauer, Willy-Millowitsch-Platz, Cologne, 2019/ BeL Sozietät für Architektur, mobiel paviljoen voor de campagne 'Liebe deine Stadt – trotzdem! 2005-2015 (Hou van je stad – desondanks!) door kunstenaar Merlin Bauer, Willy-Millowitsch-Platz, Keulen, 2019

Contemporary Settings for Brokering Quality

Maarten Liefoghe, Susan Holden, Elsbeth Ronner and Maarten Van Den Driessche

Architectural production is no longer simply understood as an interplay between clients, designers, builders and users. Today, a wide array of so-called 'quality mediators' operate both in the everyday practice of architecture and within the cultural forums that shape the architecture discourse. It is precisely this dual embeddedness that often proves decisive in determining the quality of outcomes. Some actors – such as the Dutch *welstandscommissies* (advisory design review committees) or the *Rijksbouwmeester* (Chief Government Architect) – have a longstanding tradition and a recognised institutional role. Yet these mediators are regularly challenged by shifting political and administrative frameworks, evolving design agendas and the emergence of new 'quality settings', all of which demand a continual redefinition of their roles.

The 2009 book *Mooi Europa: Ruimtelijke kwaliteitszorg in Europa* (Beautiful Europe: Spatial Quality in Europe) gives concrete form to an evolving discourse on quality.¹ Initiated by the Nederlandse Federatie Welstandstoezicht (Dutch Federation for Design Review), the book deliberately eschews the somewhat dated term *welstand* – a Dutch notion that relates both to aesthetic beauty and to the idea of being 'well-standing' or well-suited – in favour of 'beauty' and 'spatial quality'. However, the tension between these two concepts remains pertinent. As editors Nico Nelissen and Flip ten Cate wrote at the time:

The term 'spatial quality' is actually a successor to the term *welstand*, which has lost popularity for several reasons. . . . Spatial quality is viewed as a less technical and legal term, one which moreover emphasises that it is not only about the quality of a building itself, but also about the quality of the space in which it is situated.²

The concept was thus broader and fundamentally different from 'architectural quality', typically understood as the degree to which a building adheres to the principles of good architectural design.³ Ten Cate would later identify further conceptual developments, including 'environmental quality' (*omgevingskwaliteit*) and 'high-quality building culture'.⁴

The book examined the policies and institutional frameworks for spatial quality in seven Western European countries – the Netherlands, Belgium, France, Germany, Switzerland, Spain and England. It demonstrated that spatial quality is promoted differently in each country, shaped by unique administrative structures and building cultures that have evolved over time. This comparison and knowledge exchange aimed to foster critical development of quality assurance practices not only nationally but across Europe.

Mooi Europa concluded with a speculative, Black Mirror-esque vision of Europe in 2025, projecting 2009's local dynamics into the future. Today, this imagined future seems both amusing and outdated – a caricature of cultural stereotypes overtaken by the complexities of contemporary culture wars. Belgium, Spain and England were forecast to fare particularly poorly

1 Nico Nelissen and Flip ten Cate, *Mooi Europa: Ruimtelijke kwaliteitszorg in Europa* (Nijmegen: Sun, 2009).

2 Ibid., 12.

3 Ibid.

4 Flip ten Cate, 'Bouw-cultuur: Elke ruimtelijke ingreep is een culturele daad', *Archined*, 3 February 2020, archived. nl/2020/02/bouwcul-tuur-elke-ruimtelijke-ingreep-is-een-culturele-daad/.

Hedendaagse omgevingen voor kwaliteitsbemiddeling

Maarten Liefoghe, Susan Holden, Elsbeth Ronner en Maarten Van Den Driessche

Architectuurproductie is al lang niet meer louter een samenspel tussen opdrachtgevers, ontwerpers, bouwers en gebruikers. Er zijn tegenwoordig meer actoren bij betrokken, bijvoorbeeld allerlei zogenaamde 'kwaliteitsborgers'. Ze opereren zowel in het dagelijkse architectuurbedrijf als op de fora van de architectuurcultuur, en precies die dubbele inbedding maakt vaak het verschil. Sommige instanties, zoals de Nederlandse welstandscommissies of het Rijksbouwmeesterschap hebben een eerbiedwaardige traditie en een gevestigde rol. Soms wordt hun aanpak ook ter discussie gesteld, bijvoorbeeld door wijzigende bestuurlijke regimes waardoor ze hun plaats opnieuw moeten verdedigen of heruitvinden, de accenten anders worden gelegd, bestuurlijke agenda's evolueren of andere typen 'kwaliteitskamers' in opkomst zijn.

Het in 2009 verschenen boek *Mooi Europa: Ruimtelijke kwaliteitszorg in Europa* maakte evoluties in het kwaliteitsdiscours kenbaar¹ een initiatief van de Nederlandse Federatie Welstandstoezicht. Maar niet dat wat oubollig klinkende kwaliteitsbegrip 'welstand' kreeg een plaats in de titel, wel de begrippen 'schoonheid' en 'ruimtelijke kwaliteit'. Niettemin ging er ook daartussen al een conceptuele spanning schuil die relevant blijft.' Zo schreven samenstellers Nico Nelissen en Flip ten Cate toen:

Het begrip 'ruimtelijke kwaliteit' is eigenlijk een opvolger van het begrip 'welstand', dat om meerdere redenen aan populariteit heeft ingeboet. (...) Ruimtelijke kwaliteit wordt gezien als een minder technische en juridische term, die bovendien meer benadrukt dat het niet alleen gaat om de kwaliteit van een gebouw op zich, maar om de totale ruimte die ermee gevormd is.²

Daarom was het concept ook fundamenteel breder, meer divers dan wat onder 'architectonische kwaliteit' begrepen kon worden: 'in hoeverre een gebouw beantwoordt aan criteria die te maken hebben met de basisprincipes van een goed architectonisch ontwerp'.³ In Nederland zou Ten Cate later nog meer conceptuele verbredingen aanwijzen met de noties 'omgevingskwaliteit', en vervolgens 'kwaliteitsvolle bouwcultuur'.⁴

In het boek zelf werd het kwaliteitsbeleid van zeven West-Europese landen – Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland, Spanje en Engeland – met elkaar vergeleken. Deze vergelijking liet zien hoe kwaliteitszorg er door verschillende instanties wordt gewaarborgd, hoezeer de beleidstradities ook lokaal verankerd zijn, en het beleid dus onlosmakelijk verbonden is met verschillende bouw- en bestuursculturen die daar door de tijd heen tot stand zijn gekomen. Die vergelijking en de wederzijdse kennisuitwisseling ging samen met een kritische oproep om kwaliteitszorg in elk van deze landen of regio's, en op Europees niveau, verder uit te bouwen.

Mooi Europa eindigde zowaar met een toekomstbeeld van Europa in 2025, op basis van een extrapolatie van de lokale dynamiek in 2009. Dit toekomstbeeld komt nu zowel vermakelijk als interessant achterhaald over. Het lijkt wel een parodie van culturele stereotypen die vandaag nog

2

1
Nico Nelissen en Flip ten Cate, *Mooi Europa: Ruimtelijke kwaliteitszorg in Europa* (Nijmegen: Sun, 2009).

2
Ibid., 12.

3
Ibid.

4
Flip ten Cate, 'Bouwcultuur: Elke ruimtelijke ingreep is een culturele daad', *Archined*, 3 februari 2020. <https://www.archined.nl/2020/02/bouwcultuur-elke-ruimtelijke-ingreep-is-een-culturele-daad/>

Brokering Quality/ Maarten Liefoghe, Susan Holden, Elsbeth Ronner and Maarten Van Den Driessche

3

by 2025: 'Champions of spatial quality are taking early retirement, and the influx of skilled professionals is stagnating. In Belgium, "Gammadorpen" [DIY-store-builder villages] are emerging; in Spain, the "Costa d'Espagna" is deteriorating; and in England, "Coronation Streets" are proliferating.'⁵ In contrast, Germany and France were imagined to have resisted the pressures of economic and populist forces, maintaining vital aspects of their quality systems.⁶ Switzerland and the Netherlands, the exemplary 'guiding countries' of 2009, were depicted as having further solidified their leadership, thanks to policy decisions that preserved their quality management structures.⁷

Beyond the actual historical developments in these countries in the past 15 years, what stands out today is the growing intensity of cross-border exchanges of best practices. Quality has become an acknowledged concern at the European policy level. At the same time, it is increasingly cities and regions that drive the institutionalisation of design governance.⁸ Two examples illustrate this dual dynamic. From the top down, former European Commission President Ursula von der Leyen unexpectedly launched the New European Bauhaus initiative, aligning architecture, design and art with the European Green Deal. This programme links cultural innovation with digital transformation and sustainability. From the bottom up, Newcastle's Urban Room – a collaboration between the Farrell Centre and Newcastle University – offers workshops for citizens, including children, to engage with urban development. These examples illustrate the multiplicity of roles that such initiatives play: offering inspiration, guiding commissioning practices, influencing spatial planning and opening up

5
Nelissen and Ten Cate, *Mooi Europa*, op. cit. (note 1), 218-219.

6
Ibid., 221.

7
Ibid., 223.

8
Mathew Carmona, Joao Bento and Tommaso Gabrieli, *Urban Design Governance: Soft Powers and the European Experience* (London: UCL Press, 2023).

'Beautiful Europe'. In 2009, Nelissen and Ten Cate discussed spatial quality as a matter of national frameworks and policies/ 'Mooi Europa'. In 2009 bediscussieerden Nelissen en Ten Cate ruimtelijke kwaliteit als een zaak van nationale kaders en beleid

pregnanter zijn door de werkelijkheid van cultuuroorlogen. België, Spanje en Engeland zouden er in 2025 veel slechter voorstaan dan in 2009: ‘De voorvechters van kwaliteitszorg zijn met (vervroegd) pensioen en de nieuwe instroom van bekwame professionals op dit gebied stagneert. In België ontstaan “Gammadorpen”, in Spanje verloedert de “Costa d’Espagna” en in Engeland rijgen de “Coronation Streets” zich aan elkaar.’⁵ In Duitsland en Frankrijk zou ‘men, ondanks de druk van economie en populisme, kans gezien [hebben] om belangrijke onderdelen van het stelsel van ruimtelijke kwaliteitszorg te behouden’.⁶ De benijdenswaardige gidslanden anno 2009 zouden nog meer tot bakens van voorbeeldigheid uitgegroeid zijn. ‘In een paar landen van Europa is men zo verstandig geweest om van ruimtelijke kwaliteitszorg een speerpunt van beleid te maken,’ in Zwitserland en in Nederland met name, ‘waar men op het laatste moment toch heeft afgezien van pogingen om het stelsel van ruimtelijke kwaliteitszorg te ontmantelen.’⁷

Los van de echte historische evoluties in elk van deze landen in de afgelopen 15 jaar moet vandaag vastgesteld worden hoe intens de uitwisseling van praktijken geworden is, dat kwaliteit op Europees beleidsniveau resoluut een thema werd, terwijl steden en regio’s de echte aanjagers zijn geweest van de ontplooiing van (bestuurlijke) instellingen voor ontwerp-cultuur.⁸ Twee voorbeelden illustreren die twee niveaus: binnen haar vorige mandaat als voorzitter van de Europese Commissie lanceerde Ursula von der Leyen nogal onverwacht een New European Bauhaus-programma dat een culturele agenda aan de Europese Green Deal wilde toevoegen, en architectuur, ontwerp en kunst in voorbeeldprojecten wilde combineren met vernieuwingen in digitalisering en verduurzaming van de economie. Een voorbeeld van onderop is de Urban Room in Newcastle waar het Farrell Centre als culturele instelling, samen met Newcastle University, met kinderen en stadsbewoners workshops inricht. We zien dus initiatieven die, soms tegelijkertijd, verschillende rollen vervullen, variërend van het geven van een voorbeeldfunctie, het inspireren van opdrachtgevers, ontwerpers en betrokkenen tot het stimuleren van goed opdrachtgeverschap en het sturen op ruimtelijke ordening. Ze stellen elk vanuit hun verschillende posities ten aanzien van formele structuren, met behulp van verschillende instrumenten en beïnvloeding, de productie van architectuur aan de orde.

Bij de hedendaagse verspreiding van kwaliteitsconcepten en bemiddelingsfora gaat het niet alleen om fundamentele vragen over wat goede kwaliteit is, maar over hoe we daarover beslissen, met welke expertise en binnen welke organisatorische omgeving. Deze vragen hebben rechtstreeks te maken met de manier waarop de ontwerp-praktijk verandert. Of anders gezegd: we kunnen in de nadruk, die besturen leggen op de agenda’s voor ontwerp-kwaliteit, nieuwe configuraties en discussies over ontwerp-expertise en professionele praktijken zien. Zien we hier ook een sterkere prioritering van het publieke belang en een zoektocht naar nieuwe maatschappelijke en sociale verbeelding?

Onder de brede noemer *quality settings*, waarvoor we ook het Nederlandse woord *kwaliteitskamers* introduceren, staat dit OASE-nummer stil bij hedendaagse instanties waar de kwaliteit van architectuur en stedenbouw nagestreefd en bemiddeld wordt.⁹ De in dit nummer verzamelde artikelen buigen zich over institutionele omgevingen en bestuurlijke processen die ruimte trachten vrij te maken om kwaliteit niet vooraf te definiëren in een standaard, norm of controleproces, maar die juist een openheid aan de dag leggen om kwaliteit te zoeken in altijd andere contexten en

5 Nelissen en Ten Cate, *Mooi Europa*, op. cit. (noot 1), 218-219.
6 Ibid., 221.
7 Ibid., 223.
8 Mathew Carmona, Joao Bento en Tommaso Gabrieli, *Urban Design Governance: Soft Powers and the European Experience* (Londen: UCL Press, 2023).
9 Hoewel de in België gangbare betekenis van kwaliteitskamer enger is (een *design review panel*, vaak op stedelijk niveau), hanteren we in dit nummer het begrip als een borger voor kwaliteit in de brede zin: zowel in formele zin, gerelateerd aan een instituut of overheidsinstelling met een juridisch mandaat, of als informele *settings* uit het middenveld.

new avenues for civic engagement. Each engages architectural production from a distinct position within formal structures, employing diverse tools and exerting varied forms of influence.

What is at stake in this proliferation of quality concepts and mediation frameworks are fundamental questions: What constitutes good quality? How is it decided? Whose expertise is considered, and in which settings? These are not peripheral concerns – they lie at the heart of how design practice is evolving. The increasing visibility of urban design quality agendas within governance structures marks a shift in the configuration, and at times the contestation, of design expertise and professional identity. Might this also signal a renewed emphasis on the public interest and a search for new civic and social imaginaries?

Under the umbrella of *quality settings* (for which we introduced the Dutch term *kwaliteitskamers*), this issue of *OASE* examines contemporary contexts in which architectural and urban design quality is pursued and mediated.⁹ The articles focus on institutional structures and governance processes that make space for quality to be explored and negotiated, rather than predefined by standards, norms or technical controls. They demonstrate how, in changing circumstances, relative consensus can be forged – again and again – through collaboration between peer designers, disciplinary experts and engaged citizens. The active inclusion of lay stakeholders at the ‘quality table’ is never automatic; it must be pursued intentionally within each setting discussed. One persistent tension is between the knowledge held by quality guardians and the creative experimentation that may challenge established norms. The urgent demands of ecological transition underscore the relevance of both. They also compel quality mediators to integrate environmental metrics – such as lifecycle assessments and carbon targets – into qualitative discussions.

Focusing on settings does not mean ignoring quality statements or the realised material outcomes of ambition and skill. General concepts – like Vitruvius’s *utilitas*, *firmitas* and *venustas*, and their many reinterpretations – remain relevant, but always in constellation with concrete design work. As with any meaningful design process, the task in quality evaluation is not to isolate qualities or merely tally strengths and weaknesses, but to assess how they interrelate. This requires a mode of judgement that transcends quantification. Quality settings thus depend not only on critical expertise and accumulated architectural insight, but also on institutional conditions where diverse perspectives can be brought together – and trusted. Such settings thrive within a broader administrative and democratic culture that enables legitimacy to be built, critical resistance to be voiced and quality to be made public.

To peer into the quality kitchen is also to reflect on the performative dimension of role-playing. Quality negotiations require their own theatres – arenas in which policymakers, stakeholders, designers, experts and mediators can interact. These are the spaces where ambitions, projects and questions of quality are aired, where shared attention can be cultivated and where architecture’s value to the public can be demonstrated and debated.

9 Although the common meaning of *kwaliteitskamer* (literally: quality chamber) in Belgium is narrower (a design review panel, often at the urban level), in this issue we use the term for any broker of quality in the broad sense: both in the formal sense, for an institution or government agency with a legal mandate, as well as for more informal initiatives in civil society.

omstandigheden. Hoe kan er telkens opnieuw een vorm van consensus opgebouwd worden met vakgenoten uit de ontwerpwereld en andere discipline experts, waarbij professionele expertise verbonden kan worden (liever dan geconfronteerd) met de inbreng van leken-actoren? Hun emancipatie en actieve betrokkenheid aan de 'kwaliteitstafel' is nooit vanzelfsprekend, maar een cruciaal streven in elk van de *settings*, die in de artikelen van dit nummer worden besproken. Er bestaat ook een onvermijdelijke spanning tussen enerzijds de kennisopbouw en expertise van borgende experts, en anderzijds het experiment dat gevestigde praktijken provokeert. De uitdaging bij de ecologische transitie maakt ze allebei belangrijker, en dwingt kwaliteitsborgers ook om bijvoorbeeld levenscyclus- en CO2-reductiedoelstellingen te kwantificeren en een plek te geven in kwalitatieve evaluaties.

Natuurlijk is het nooit mogelijk, en ook niet wenselijk om bij zo'n focus op de *settings*, de opvattingen over kwaliteit en de verwerkelijking van ambities en kunde in de uitvoering buiten beschouwing te laten. Het is een samenspel tussen veralgemenende concepten en criteria, zoals de Vitruviaanse trias *utilitas*, *firmitas* en *venustas*, met bijbehorende actualisering en concrete ontwerpen met inachtneming van de dan geldende beperkingen. Net als bij elk goed ontwerpproject gaat het er bij elke onderhandeling over kwaliteit immers om, kwaliteitsaspecten niet afzonderlijk te evalueren, of sterkte/zwakte-analyses uit te voeren, maar om kwaliteitsaspecten samenhangend te beschouwen. Het vergt een oordeel dat ontsnapt aan kwantificatie en het zelfs overstijgt. Kwaliteitskamers vragen niet alleen om het architectuurkritisch oordeelsvermogen van experts en betrokkenen, maar ook om de omstandigheden waar verschillende inzichten en expertises bijeen gelegd kunnen worden. Ze vergen uiteindelijk een bestuurlijke en democratische cultuur waar vertrouwen is in 'kwaliteitskamers' als een gewaardeerde publieke instelling, waar verantwoording wordt afgelegd, maar ook kritisch weerwerk mogelijk is.

Binnenkijken in de kwaliteitskeuken is altijd ook stilstaan bij zowel de relativiteit als de performatieve kracht van een rollenspel. Kwaliteitsonderhandeling heeft immers ook behoefte aan eigen theaters waar beleidsmakers en betrokkenen, ontwerpers en experts, of regisseurs hun spel kunnen spelen ten opzichte van elkaar. Een plek waar locaties en architectuurprojecten, ambities, kwaliteiten en kwesties opgevoerd kunnen worden, waar aandacht voor kwalitatieve evaluatie en discussie wordt gestimuleerd. Een omgeving waar kwaliteit ook publiek gemaakt kan worden.

Design Quality as a Matter of Governance and Culture: A Diptych

Susan Holden and Maarten Liefoghe

The setting of the European Commission seems a long way from the everyday practices that shape the quality of the built environment on the ground. Yet the speech of Commission President Ursula von der Leyen in April 2024 at the second New European Bauhaus Festival, celebrating the (contested) advances of her NEB initiative, exemplifies how design quality has become a subject of governance and of cultural policy with seeming high stakes. Quality is today being fostered in both high-level statements and in myriad daily settings where architects, urban designers, politicians, bureaucrats and citizens interact in a range of configurations. These practices are at the same time informed by longer histories of urban regulation, cultures of professional practice and broader concepts of building culture and heritage.

In the parallel articles of this diptych, we distinguish, explore and contrast two such paradigms that inform contemporary practices and discourses of quality: design quality as a matter of design governance versus quality as a matter of culture. To those broader discursive and political framings correspond different notions of what is a good place, qualitative design and responsible architectural practice. They also imply different distributions of responsibilities across actors and different settings to foster quality. Susan Holden's contribution to the diptych engages with design governance, centring on the now widely used instrument of design review boards, as this instrument can emblemize design governance's trust in projects over prescriptions as grounds for quality, and in professional expertise of architects and urban designers. To illustrate a cultural approach to architectural quality, Maarten Liefoghe's contribution focusses on the notion of *Baukultur*. The 2018 Declaration of Davos on High-Quality *Baukultur* has brought this perspective to the fore, projecting cultural values of the built environment as a concern for all actors in society.